Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 11 Sayı: 60 Yıl: 2018 Volume: 11 Issue: 60 Year: 2018
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2826

BABA VE BEBEK ETKİLEŞİM DÜZEYLERİ*

INTERACTION LEVELS OF FATHER AND INFANT

Esra DEMİR ÖZTÜRK**

Öz

Bu araştırma, baba ve bebek etkileşim düzeylerini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, Muş ilinde ikamet eden babalar ile bu babaların normal gelişim gösteren ve yeni yürümeye başlamış 12 aylık (±2 hafta) bebekleri oluşturmuştur. Araştırmada üç farklı veri toplama aracından yararlanılmıştır. Araştırmada baba ve bebekleri hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan ve demografik bilgilerin yer aldığı "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Bebek gelişim özelliklerinin değerlendirilmesinde "Denver Gelişimsel Tarama Testi II" den yararlanılmıştır. Baba ve bebek etkileşim düzeylerinin değerlendirilmesinde de, Catherine Tamis-LeMonda, Vanessa Rodriguez, Jacqueline Shannon, Bonnie Hannibal, Poonam Ahuja ve Mark Spellmann tarafından 2002 yılında geliştirilen ve 2016 yılında Demir ve Belgin-Aksoy tarafından Türkçe uyarlaması yapılmış olan "Baba-Bebek Duygulanım, Yanıt Verme ve Meşguliyet Ölçeği (B-ÇDYMÖ) kullanılmıştır. Araştırmada, tek gruplu ön test- son test deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan oyun programı tek grup ile sekiz oturumda gerçekleştirilmiştir. Program öncesinde tanışma amaçlı gerçekleştirilen toplantı, eğitim programının uygulamaları sonunda çeşitli önerilerin sunulması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Arada geçen zaman diliminda sekiz oturumluk oyun eğitim programı uygulanmıştır. Araştırma verileri, NCSS (Number Cruncher Statistical System), 2007 (Kaysville, Utah, USA) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, Bebeklerin Denver Gelişimsel Tarama Testi II puanları arasında Kişisel- Sosyal gelişim alanında anlamlı farklılığın olduğu bulunmuştur ($p=0.005$; $p<0.01$). Baba ve bebek çifti etkileşim düzeylerinde; ön teste göre son test puanlarında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Böylelikle baba ve bebekleri ile gerçekleştirilen oyun programının öğretici-yanıtlayıcı olma, duyarlı-yanıtlayıcı olma ve karşılıklılık davranışları üzerinde olumlu etkilerinin olduğu ve baba-bebek etkileşimlerini geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar ışığında babalara verilen eğitimlerin yaygınlaştırılması ve eğitimlerin sürekliliğinin sağlanması önerilmektedir. Ayrıca baba ve bebeklerin birlikte daha çok zaman geçirecekleri ortak paylaşımların olması etkileşimleri daha güçlü ve sağlam hale getireceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Baba, Bebek, Etkileşim, Duyarlılık, Karşılıklılık.

Abstract

This research was conducted to examine the levels of father and baby interaction. The study group consisted of babies residing in the province of Mus and babies with normal development who started to walk for 12 months (± 2 weeks). Three different data collection tools were used in the study. Research father and formed by researchers to gather information about the baby and demographic information that included "Personal Information Form" is used. Denver Developmental Screening Test II was used to evaluate infant developmental characteristics. In assessing the levels of interaction of father and baby, Catherine Tamis-LeMonda, developed by Vanessa Rodriguez, Jacqueline Shannon, Bonnie Hannibal, Poonam Ahuja and Mark Spellmann in 2002 and In 2016, Father and baby affect, responsıveness and engagement scale (B-ÇDYMÖ), which was adapted to Turkish by Demir and Belgin-Aksoy, was used. In this study, one-group pre-test-posttest experimental design was used. The play program prepared by the researcher was carried out in eight sessions with one group. The meeting, which was held for the purpose of meeting before the program, was carried out in order to present various proposals at the end of the training program. Eight sessions of play training program has been implemented. Research data were analyzed using the NCSS (Number Cruncher Statistical System), 2007 (Kaysville, Utah, USA) program. As a result of the study, it was found that there was a significant difference between the development of personal-social development scores of the babies according to Denver developmental screening test ($p = 0.005$; $p <0.01$). Father and baby couple in interaction levels; according to the pre-test, there was a significant difference in the post-test scores. Thus, it was concluded that the play program performed with the father and their babies has positive effects on being sensitive and responsive and being father-baby interactions. In the light of these results, it is recommended that the training given to fathers be extended and the continuity of the trainings should be provided. In addition, it is thought that there will be more common and common interactions between the father and the babies.

Keywords: Father, Infant, Interaction, Sensitivity, Mutuality.

1. GİRİŞ

Toplumsal yapı içerisinde çekirdek işlevi gören ailenin önemli görevlerinden biri de neslin devamlılığının sağlanmasıdır. Bir çocuğun dünyaya gelmesi uzun bir sürece dayanmaktadır. Bu süreci baba ve anne birlikte deneyimlemektedir. Sözlük anlamına bakıldığında baba, Türk dil kurumu sözlüğünde; çocuğun dünyaya gelmesinde etken olan erkek, çocuğu olan erkek, koruyucu, babalık duyguları ile dolu

* Bu araştırma, Muş Alparslan Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince desteklenen, Proje Numarası: MŞÜ16-EMF-G06 olan "Baba- Çocuk Etkileşiminin Oyun Yoluyla Güçlendirilmesi" isimli BAP Projesi'nden üretilmiştir.
** Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi ABD., avarroess@gmail.com

kimse şeklinde tanımlanmaktadır (http://www.tdk.gov.tr/). Nitekim çocuk anne bedeninde yerleşip büyüse de döllenme süreciyle diğer bir ifadeyle annenin gebe kaldığını öğrenmesiyle birlikte babalık da gelişmeye başlamaktadır. Baba olma durumu esasında anne olma ile paralel bir gelişim seyri göstermektedir.

Türk toplumu genellikle erkeğin baskın olduğu, geleneksel aile yapısıyla bilinmektedir. Geleneksel anlayışta, çocuk bakımından anne sorumlu tutulmakta, babalar çocuklarıyla daha az ilgilenmektedirler. Bu anlayışın oluşmasında annelerin dışarıda çalışmamasının büyük oranda etkisinin olduğu bilinmektedir (Zeybekoğlu, 2013; Demir ve Belgin Aksoy, 2016). Geleneksel anlayıştaki babalar, çocuklarıyla daha az zaman geçirmekte ve çocuk bakımıyla daha az ilgilenmektedir. Geleneksel anlayıştaki babalık rolleri evin geçimini sağlamak, parasal destek olmak ve disiplin sağlayıcı olarak değerlendirilmektedir. Geleneksel yapıda erkek ailenin güvencesi olarak görülmektedir. Ailelerine ekonomik destek sağladıkları için, babalık rollerini en iyi şekilde gerçekleştirdikleri anlayışıyla kendilerini aktif ve sorumluluğunu yerine getiren bireyler olarak algılamaktadırlar (Feldman, Nash ve Aschenbrenner, 1983). Cumhuriyete geçiş sonrasında köyden kente olan göçler ve şehirleşmeyle beraber aile içindeki roller de tartışılmaya başlanmıştır. Aile yapısında büyük değişimler yaşanmıştır. Geniş aileden çekirdek aileye doğru bir değişim gerçekleşmiştir. Toplumsal yapıdaki değişimler aile içerisindeki cinsiyet rollerinin de gelişimi üzerinde etkili olmuştur. Çocuk ekseninde bakıldığında toplumsal işleyiş ve kuralları çocuklar, ilk olarak aile içerisindeki yapı ile öğrenmekte anne ve baba davranışlarını model alarak kendi davranışlarını şekillendirmektedirler (Parman, 2002).

Baba olmak, annelik kadar açık ve belirgin bir şekilde çocuk ve erkek arasında biyolojik olarak kendini göstermemektedir. Bu durum babanın anne ve çocukla olan iletişim ve etkileşimini zorunlu kılmaktadır. Babalar çocuklarıyla bağını güçlendirmek için daha fazla çaba göstermekte ve çocukla geçirdiği zamana bağlı olarak aralarındaki duygusal bağ gelişim göstermektedir (Zeybekoğlu,2013). Baba olmak, hem babanın kendisi üzerinde hem de çocuk üzerinde çok çeşitli etkiler barındırmaktadır. Babalık bilincinin gelişimiyle birlikte babaların kendilerine olan güvenleri artmakta, katı hisler yumuşamakta ve sorumluluk bilinci pekişmekte, babaların kendi babalarıyla olan ilişkileri olumlu yönde değişmektedir (Sefa ve Çankırılı, 2009). Babaların çocuklar üzerinde olan etkileri ise çok çeşitli olmakla birlikte aşağıda sıralanmaktadır;

1. Babalar, çocuklarının zihinsel gelişimleri üzerinde; çocukların problem çözme becerileri, akademik başarı ve temel becerileri üzerinde önemli etkilerde bulunmaktadır.
2. Babalar, kız ve erkek çocuklarının cinsiyet rolleri ve cinsel gelişimleri üzerinde farklı bir öneme sahiptir. Erkek çocuklar üzerinde cinsiyet kavramının belirginleşmesinde rol alırken; kız çocuklarda karşı cinse olan ilginin şekillenmesinde büyük rol üstlenmektedir.
3. Babalar, çocukların girişimcilik özelliklerini ve empati kurma becerilerini olumlu yönde desteklemektedir.
4. Babalar, çocuklarına sorumluluk duygusu yükleyerek onlarda başarı duygusunun gelişimini sağlamaktadır.
5. Tutarlı davranışlara sahip babalar, disiplin uyguladıklarında çocuklarına kendilerini kontrol etme becerisini kazandırmaktadır (Dudson, 2000; Tezel-Şahin ve Özbey, 2009; Pontes, Osorio ve Alexandrino, 2009; Erdoğan, 2004).

Çocuğun psikolojik, sosyal gelişimi ve kişilik özelliklerinin temellerinin atıldığı 0-6 yaşta, çocuğun ebeveynleriyle olumlu ilişkiler kurması oldukça önemlidir (Knauth, 2000; Öngider, 2013). İletişimin dolaysız ve açık olması sağlıklı bir anne-baba-çocuk iletişimi olduğunu göstermektedir. Erken çocukluk döneminde, anne ile çocuk arasında kurulan sağlıklı iletişim çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesinde önemli bir etken olarak görülürken; bu iletişimin çocuğun babası ile de kurmuş olması önemli ve gereklidir (Kırman ve Doğan, 2017; Arabacı, 2011). Ebeveynlerin çocuk ile nitelikli etkileşim kurabilmesi için; çocuk ile etkileşimde çocuğun ilgisine duyarlı olması, çocuğa yanıt verici olması, çocukla etkili iletişim kurabilmesi, çocuğun davranışlarını kabullenmesi, anlaması ve onaylaması, sözel ve fiziksel davranışlarla çocuğa sevildiğini belli etmesi, etkileşim kurarken mutlu olması ve mutlu olduğunu belli etmesi, çocuğun ilgisini çekecek davranışlarda bulunup yaratıcı olması, çocukla etkileşim kurarken çocuğu sürekli yönlendirmemesi, müdahaleci olmaması ve sözel pekiştireçler kullanması gerekmektedir (Diken, 2009). Çocuklarıyla etkileşim halinde olan babaların okul öncesi çağdaki çocuklarında daha az davranış problemi yaşadıkları gözlenmiştir (Furstenberg, 1999; Akt. Kırman ve Doğan, 2017). Aynı zamanda çocuklarıyla etkili bir iletişim kuran, dinleme becerisi gelişmiş, çocuklarını ilgi ve dikkatle dinleyen ve çocukların etkinlikleri ile ilgilenen babaların çocuklarının daha zeki, yaratıcı ve geniş bir bakış açısına sahip oldukları bulunmuştur (Dönmezer, 1999). Dolayısıyla çocukların hayatında önemli yer tutan babaların, babalık bilgi ve becerilerinin arttırılması ile baba çocuk etkileşimini güçlendirecek eğitim programlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Babalar için

düzenlenen eğitim programları geliştirilmeye çalışılsa da bu sayının artırılarak yaygınlaştırılması gerekmektedir (Poyraz, 2007; Demir ve Belgin-Aksoy, 2016). Bu noktadan hareketle bu araştırmayla, Muş ilinde ikamet eden babaların normal gelişim gösteren çocuklarıyla olan etkileşimleri incelenmeye çalışılmıştır. Konu ile ilgili yapılan çalışmaların yeterli sayıda olmaması sebebiyle, bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, yarı deneysel desende gerçekleştirilmiştir. Deneysel çalışmalardaki temel amaç, bazı şeylerin denenmesi ve neler olup bittiğinin sistematik olarak gözlenmesini ortaya koymaktadır. Bu amaçla bağımlı değişkenin bağımsız değişken üzerindeki etkilerinin karşılaştırıldığı ve bağımsız değişkeni tanımlayan en az iki farklı işlemi içermesi gerekmektedir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017). Bu amaçla araştırmada tek-grup öntest-sontest deneysel desen kullanılmıştır. Tablo 1 de araştırma modeli görünümüne yer verilmiştir.

Tablo 1: Araştırma modelinin genel görünümü

Grup	Öntest	İşlem	Sontest
G	O1	Oyun Eğitim programı	O2

Tablo 1'de verilmiş olan G deney grubunu ifade etmektedir. O1 ön testi (Denver II gelişim tarama testi, baba- çocuk duygulanım, yanıt verme ve meşguliyet ölçeği), O2 son testi (Denver II gelişim tarama testi, baba- çocuk duygulanım, yanıt verme ve meşguliyet ölçeğini) belirtmektedir.

Araştırma aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada araştırmaya ilişkin hazırlıklar gerçekleştirilmiştir. Sonrasında "Denver II gelişim tarama testi ve baba- çocuk duygulanım, yanıt verme ve meşguliyet ölçeği" ön test olarak uygulanmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında Baba ve bebekleriyle oyun eğitim programı gerçekleştirilmiştir. Deneysel uygulama sonrasında "Denver II gelişim tarama testi ve baba-çocuk duygulanım, yanıt verme ve meşguliyet ölçeği" son test olarak uygulanmıştır.

2.2 Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, babalar ve bebekleri oluşturmuştur. Çalışma grubu seçiminde; babaların Muş ilinde ikamet etmesi, normal gelişim gösteren ve yeni yürümeye başlamış 12 aylık (±2 hafta) bebeğe sahip olmaları ve gönüllü katılım gibi kriterler dikkate alınmıştır. Bu kriterlere uygun 10 baba ve bebek çifti ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubuna ilişkin demografik bilgilere Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2: Çocuklara ilişkin tanımlayıcı özelliklerin dağılımı

Çocuk Özellikleri		n	%
Yaş (yıl)	*Min-Mak (Medyan)*	1,02-1,24 (1,18)	
	Ort±Ss	1,15±0,07	
Cinsiyet	Erkek	7	70,0
	Kız	3	30,0
Doğum sırası	İlk çocuk	5	50,0
	Ortanca	1	10,0
	Son çocuk	4	40,0
Kardeş sayısı	Tek çocuk	5	50,0
	2 kardeş	2	20,0
	3 kardeş	2	20,0
	5 kardeş	1	10,0

Tablo 2'de çocuklara ilişkin özellikler incelendiğinde, % 70'inin erkek,% 30' unun kız çocuk olduğu; doğum sıralarının %50.0'sinin (n=5) ilk çocuk olduğu ve kardeş sayılarına bakıldığında %50.0'sinin (n=5) tek çocuk olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Babalara ilişkin özelliklerin dağılımı

Baba özellikleri		**n**	**%**
Yaş (yıl)	*Min-Mak (Medyan)*	29-39 (32)	
	Ort±Ss	32,40±2,67	
Eğitim düzeyi	Lise	1	10,0
	Lisans	9	90,0
Meslek	Doktor	1	10,0
	Esnaf	2	20,0
	Garson	1	10,0
	Memur	1	10,0
	Öğretmen	4	40,0
	Polis	1	10,0
Aile özellikleri			
Aile tipi	Çekirdek aile	8	80,0
	Geniş aile	2	20,0
Evlilik süresi (yıl)	*Min-Mak (Medyan)*	3-8 (4,5)	
	Ort±Ss	4,90±1,85	

Tablo 3'te babalara ilişkin özellikler incelendiğinde, babaların yaşının 29 ile 39 arasında değişmekte olduğu, %90.0'ının (n=9) lisans mezunu olduğu ve %40.0'ının (n=4) öğretmen olduğu görülmektedir. Aileye ilişkin özelliklere bakıldığında çalışma grubunun % 80.0'inin (n=8) çekirdek aile olduğu ve evlilik sürelerinin 3 ile 8 yıl arasında değiştiği görülmektedir.

2.3 Oyun Eğitim Programı

Babalar ve bebeklerinin birlikte katılım gösterdiği oyun programı sekiz hafta süresince haftada bir gün, bir saat süre ile ev ziyaretleri şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu oturumlar öncesinde babalarla tanışmak ve süreç hakkında bilgi vermek amacıyla ön bir toplantı gerçekleşmiştir. Bir de oyun eğitim programı uygulama sonrasında babalara gelişimsel öneriler sunmak amacıyla bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Toplamda on hafta süreyi içeren bir eğitim programı uygulaması gerçekleştirilmiştir. Oyun eğitim programı¸ 0-36 aylık çocuklar için eğitim programı (MEB, 2013) temel alınarak hazırlanmıştır. Bebek gelişim göstergeleri paralelinde baba-bebek etkileşim davranış özellikleri belirlenerek babalar için amaçlar oluşturulmuştur. Bebek gelişim özellikleri ve baba-bebek etkileşim amaçlarına ilişkin oyunlar planlanmıştır. Hazırlanan oyun eğitim programı beş farklı üniversitenin alan uzmanlarının görüşüne sunulmuş ve gerekli düzeltmelerden sonra programa son şekli verilmiştir. Eğitim programı ilk oturumunda babalarla tanışmak amacıyla bir grup toplantısı düzenlenmiştir ve tüm babaların toplantıya katılması sağlanmıştır. Programın son oturumunda ise babalara bebeğin gelişimine yönelik olarak yapabilecekleri konusunda önerilerde bulunulmuştur. Diğer oturumlarda ise, baba duygulanımı, duyarlılığı, öğreticiliği, bebeğin bilişsel, dil, sosyal duygusal, ince motor ve kaba motor gelişimi ile ilgili oyun etkinliklerine yer verilmiştir.

2.4 Veri Toplama Aracı

Araştırmada, Kişisel Bilgi formu, Denver Gelişimsel Tarama Testi II ve Baba-Çocuk Duygulanım, Yanıt Verme ve Meşguliyet Ölçeği (BÇDYMÖ) kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu; baba ve bebeklere ilişkin demografik bilgilerin yer aldığı bir formdur. Bu formda bebeğin doğum tarihi, kardeş sayısı, aile tipi, baba eğitim durumu, babanın mesleğine ilişkin sorulara yer verilmiştir.

Denver Gelişimsel Tarama Testi II, ilk olarak 1967 senesinde Frankenburg ve Dodds tarafından geliştirilmiş ve Türkiye'ye uyarlaması 1980 yılında Yalaz ve Epir tarafından gerçekleştirilmiştir. 0-6 yaş grubu çocuklarda olası gelişim sorunlarını saptamak amacı ile kullanılmaktadır. 1996 yılında Yalaz ve Anlar tarafından ölçek yeniden gözden geçirilerek Denver II adıyla uygulanmaya devam etmektedir.

Baba-Çocuk Duygulanım, Yanıt Verme ve Meşguliyet Ölçeği (BÇDYMÖ), Catherine Tamis-LeMonda, Vanessa Rodriguez, Jacqueline Shannon, Bonnie Hannibal, Poonam Ahuja ve Mark Spellmann tarafından 2002 yılında geliştirilen ölçeğin Türkçe uyarlaması Demir ve Belgin-Aksoy (2016) tarafından yapılmıştır. 0-36 aylık bebek/çocuğa sahip babaların bebek/çocukları ile etkileşim sırasında duygulanım, karşılıklılık ve uyumu yansıtan davranışlarını değerlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. Üç bölümden oluşan B-ÇDYMÖ'de; babaya ait 17 etkileşimsel davranışın yer aldığı baba formu, 14 etkileşimsel davranış maddesinin olduğu çocuk formu, birlikteliği içeren 3 etkileşimsel davranış maddesinin yer aldığı ikili formu ve kodlama rehberi bulunmaktadır. 17 madde olan baba formu ve 14 maddelik çocuk formu; 2 alt faktörlü, 3 maddelik ikili formu da tek faktörlü bir yapıya sahiptir. Baba formunun iç tutarlılık katsayıları .80 ile .93, gözlemciler arası uyum katsayısı .72 ile .95 arasında değişmektedir. Çocuk formunun iç tutarlılık katsayıları .67 ile .94, gözlemciler arası uyum katsayıları da .74 ile 1.000 arasında değişmektedir. İkili formun iç tutarlılık

katsayısı .84 ve gözlemciler arası uyum katsayısı .72 ile .82 arasında değişmektedir. Ölçek 5'li Likert yapıdadır. Araştırmacı 5'li likert yapıyı dikkate alarak video kayıtlarını üç aşamada değerlendirmektedir. Her bir maddenin pozitif ve negatif etkileri ayrı ayrı puanlanmaktadır. Yüksek puanlar sıklıkla gösterilen davranışları ifade etmekte, düşük puanlar ise gözlenmemiş davranışlara işaret etmektedir. İlk olarak baba-çocuk etkileşiminde genel durum puanlanmaktadır. Ardından baba etkileşim davranışları kodlanmakta ve son olarak da çocuk ile ikili davranışları puanlanmaktadır.

2.5 Verilerin Analizi

Araştırma verileri, NCSS (Number Cruncher Statistical System), 2007 (Kaysville, Utah, USA) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotların (ortalama, standart sapma, medyan, frekans, oran, minimum, maksimum) yanı sıra normal dağılım göstermeyen değişkenlerin ön teste göre son test karşılaştırmalarında Wilcoxon Signed Ranks test kullanılmıştır. Normal dağılım göstermeyen değişkenlerin ilişkisinin değerlendirilmesinde Spearman's Korelasyon analizi yapılmıştır. Anlamlılık en az $p<0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir. Korelasyon katsayısının (r) değerlendirilmesi; "0- 0,25 çok zayıf, 0,26 - 0, 49 zayıf; 0,50 - 0,69 orta; 0,70 - 0,89 iyi; 0,90 - 1,00 çok iyi" ölçütü dikkate alınmıştır (Akgül ve Çevik, 2003).

3. BULGULAR

Bu kısımda araştırma sonuçlarına ilişkin bulgular verilmiştir. Bebeklerin yer aldığı Denver II Gelişim Tarama Testine ilişkin puan dağılımları tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Denver II gelişim ölçeğine ilişkin puanların dağılımı

Denver II		**Ön test (12 ay)**	**Son test (15 ay)**	**Test değeri; *p***
Kişisel sosyal	*Min-Mak (Medyan)*	1-1,57 (1,3)	7-12 (7)	*Z: -2,823*
	Ort±Ss	1,31±0,16	7,50±1,58	***p: 0,005*****
İnce motor	*Min-Mak (Medyan)*	6-12 (8)	6-9 (7)	*Z: -1,748*
	Ort±Ss	8,50±1,96	7,10±1,20	***p: 0,081***
Dil	*Min-Mak (Medyan)*	9-11 (9)	7	*Z: -2,919*
	Ort±Ss	9,60±0,97	7,00±0,00	***p: 0,004*****
Kaba motor	*Min-Mak (Medyan)*	6-9 (7,5)	6-7 (6)	*Z: -2,041*
	Ort±Ss	7,20±1,14	6,30±0,48	***p: 0,041****

Wilcoxon Signed Ranks Test *p<0.05 **p<0.01

Tablo 4 incelendiğinde, bebeklerin ön teste göre son test kişisel sosyal puanlarındaki artış istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p=0.005; p<0.01). İnce motor gelişim alanında ön teste göre son test puanlarındaki değişim istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p=0.081; p>0.05). Dil puanlarında ön teste göre son test puanlarındaki düşüş istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p=0.004; p<0.01). Kaba motor alanında ön teste göre son test puanlarındaki düşüş istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p=0.041; p<0.05).

Baba ve bebek etkileşimlerini gösteren Baba-çocuk duygulanım, yanıt verme ve meşguliyet ölçeğine ilişkin puan dağılımları tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5: Baba-çocuk duygulanım, yanıt verme ve meşguliyet ölçeğine ilişkin puanların dağılımı

		Ön test	**Son test**	**Test değeri; *p***
Baba Formu	***1. W***			
Öğretici-yanıtlayıcı olma	*Wi*	*Min-Mak (Medyan)*	12-32 (13,5)	29-48 (36)	*Z: -2,807*
		Ort±Ss	17,60±6,98	36,00±5,16	***p: 0,005*****
Olumsuzluk-müdahalecilik	*Wi*	*Min-Mak (Medyan)*	8-18 (14,5)	7-12 (8)	*Z: -2,807*
	l	*Ort±Ss*	14,00±3,33	8,20±1,48	***p: 0,005*****
Çocuk formu					
Duyarlı-yanıtlayıcı olma	*co*	*Min-Mak (Medyan)*	14-29 (16,5)	30-46 (35,5)	*Z: -2,814*
		Ort±Ss	17,80±4,71	36,00±4,16	***p: 0,005*****
Olumsuzluk	*o*	*Min-Mak (Medyan)*	4-10 (8)	4-6 (5)	*Z: -2,684*
	n	*Ort±Ss*	7,60±1,90	4,70±0,67	***p: 0,007*****
İkili formu					
Karşılılık	*S*	*Min-Mak (Medyan)*	3-10 (3,5)	9-15 (11,5)	*Z: -2,829*
	i	*Ort±Ss*	4,60±2,37	11,30±2,36	***p: 0,005*****

g
ned Ranks Test ***p<0.01*

Tablo 5'te Baba-çocuk duygulanım, yanıt verme ve meşguliyet ölçeğine ilişkin puanların dağılımı incelendiğinde, ön teste göre son test baba formu öğretici- yanıtlayıcı olma puanlarındaki artış istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p=0.005; p<0.01). Ön teste göre son test baba formu olumsuzluk- müdahalecilik puanlarındaki düşüş istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p=0.005; p<0.01). Ön teste göre son test çocuk

formu duyarlı- yanıtlayıcı olma puanlarındaki artış istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p=0.005; p<0.01). Ön teste göre son test çocuk formu olumsuzluk puanlarındaki düşüş istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p=0.007; p<0.01). Ön teste göre son test ikili formu karşılılık puanlarındaki artış istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p=0.005; p<0.01).

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Baba ve bebeklerin etkileşim düzeylerinin incelendiği bu araştırmada bebeklerin tek çocuk olduğu, herhangi bir kardeşe sahip olmadıkları ve doğum sıralamasında da ilk sırada (%50.0) yer aldıkları saptanmıştır. Babaların genç yetişkin oldukları (29-39 yaş), lisans mezunu oldukları ve öğretmen oldukları saptanmıştır. Aile yapısının çekirdek aile ve (%80) evlilik sürelerinin 3 ile 8 yıl arasında değiştiği bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına paralel olarak Telli (2014)'nin, yapmış olduğu araştırmada babalara ilişkin demografik özelliklerin (eğitim, meslek, çalışma durumu, aile tipi gibi) babalık rolü algısı üzerinde etkisinin yanı sıra babalığa ilişkin bilgi alma durumlarının babalık rolü algısını etkilediği belirlenmiştir. Aile yapısında geniş aileden çekirdek aileye doğru olan yönelim araştırma sonuçlarında da görülmüştür. Geniş aile yapısı bebeklere doğal bir sosyal ortam sunmaktadır. Ancak araştırma sonucuna bağlı olarak hızlı şekilde yaygınlaşan çekirdek aile yapısında babaların bebekleri ile geçirecekleri kaliteli zamanlara daha çok ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkmaktadır.

Yogman ve ark. (2018) yılında yaptıkları araştırmada çocuğun hayatında oyun yer almadığında ya da eksik bırakıldığında bebeklerde stresi engelleyici toksiklerin işlevlerini yerine getiremediği ve prososyal davranış gelişimini engellediği saptanmıştır. Nitekim oyun esnasında bebek ve ebeveynlerin yaşadıkları karşılıklı sevinç, kurulan iletişim ve ortaya çıkan uyum esnasında vücut doğal olarak stres durumunu engellemeye ilişkin yanıtları düzenlemektedir. Söz konusu araştırmada deneysel olarak gerçekleştirilen araştırmada baba ve bebek oyun programının, bebeklerin özellikle de kişisel sosyal gelişim alanında büyük oranda olumlu etkilerde bulunduğu saptanmıştır. Dolayısıyla oyun eğitim programının tüm gelişim alanlarının yanı sıra bebek gelişim özelliklerinden kişisel sosyal gelişim alanını doğrudan desteklediği söylenebilir. Söz konusu sosyal beceriler oyunla geçirilen sürecin kazanımları olarak gelişme göstermektedir (Diamond vd., 2008).

Baba bebek etkileşimlerinin incelendiği araştırmada oyun eğitim programının baba ve bebek etkileşimlerini olumlu yönde desteklediği ve etkileşimi güçlendirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle baba etkileşim öğretici ve yanıtlayıcı olma davranışlarını arttırdığı görülmüştür. Babaların bebekleri ile olan oyun sürecinde daha duyarlı, bebeği gören bebeğin tepkilerine uygun yanıtlar veren ve bebekle duygusal paylaşımlarda bulundukları görülmüştür. Baba etkileşim davranışları ile ilgili olarak babaların oyunlarında olumsuzluk ve müdahaleyi gösteren davranışlarını yok denecek ölçüde azalttığı görülmüştür. Bu durum babaların bebekleriyle olan oyunlarında dikkatlerini oyuna ve bebeğe verdikleri başka durumlarla ilgilenmedikleri ve bebeklerine karşı daha ılımlı ve olumlu oldukları gözlenmiştir. Baba davranışlarının pozitif yönde değişmesi doğal süreçte bebek davranışlarını da olumlu yönde etkilemiştir. Araştırma sonuçlarına göre bebek etkileşim davranışlarında duyarlı ve yanıtlayıcı özellikleri olumlu yönde artış göstermiştir. Bebeklerin babalarına karşı daha ilgili oldukları, karşılık verdikleri ve oyunlarından mutlu oldukları gözlenmiştir. Bu durum bebek etkileşim davranışlarında olumsuzluğu içeren ağlama, bağırma, oyuncak atma gibi davranışları ortadan kaldırdığı gözlenmiştir. Baba ve bebek etkileşim davranışlarındaki olumlu yöndeki değişmeler bebek ve babaların karşılıklılık puanlarındaki artışa yol açmıştır. Böylelikle baba ve bebekler oyuncağı paylaşan, konuşmaların karşılıklı olduğu, duyguların paylaşıldığı ve dışa vurulduğu bir dönüşüm gerçekleştirmiştir. Araştırma sonuçlarıyla paralel olarak Tutkun (2017)'un yapmış olduğu araştırmada, deney grubunda yer alan babalara 13 oturumluk FAYAB Eğitim Programı uygulanmış, kontrol grubundaki babalara ise herhangi bir eğitim uygulanmamıştır. Araştırma sonucunda Fark Yaratan Babalar Eğitim Programı'nın babaların çocuklarıyla ilişkilerine, tutumlarına ve baba katılımına etkisi olduğu ayrıca, eğitime katılan babalar ve eşlerinin görüşleri doğrultusunda babaların çocuklarıyla ilişkileri, çocuklarına karşı tutumları ve çocuklarıyla etkili zaman geçirerek onların hayatlarına katılımlarında olumlu yönde değişimler yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine Uzun (2016) da yapmış olduğu araştırmasında, babalara 12 hafta süreyle baba eğitim programı uygulamış ve araştırma sonucunda deney grubunda babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinde ve çocukların sosyal beceri düzeylerinde önemli düzeyde artışın olduğu bulunmuştur. Söz konusu babalara verilen eğitimin baba ve bebek etkileşimlerini olumlu yönde etkilediği, baba ve bebek etkileşimlerini geliştirdiği görülmüştür.

5. ÖNERİLER

Baba ve bebek etkileşimlerinin incelendiği bu araştırmada araştırma sonuçlarından hareketle şu önerilerde bulunulabilir;

- ✓ Bu araştırmada çalışma grubu özelliklerinden hareketle araştırmada yer alan bebekler, ilk ve tek çocuk olma özelliğine sahiptiler ve çekirdek aile yapısı görülmüştür. Bundan sonraki yapılacak araştırmalarda çalışma grubu özellikleri bu bağlamda farklılaştırılabilir.
- ✓ Araştırma tek grup üzerinde deneysel olarak gerçekleştirilmiş ve grubun baba-bebek etkileşimleri arttırılmaya çalışılmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda birkaç grup üzerinde uygulamalar yapılabilir ve sürece kontrol grubu dâhil edilebilir.
- ✓ Baba- bebek etkileşimlerini destekleyici oyun eğitim programının farklı gruplar üzerinde uygulaması yapılabilir. Anne ve babaların birlikte eğitime alındığı çalışmalar yapılabilir.
- ✓ Araştırmada özerkliğin önemli bir göstergesi olan yeni yürümeye başlayan çocuklar araştırmaya dâhil edilmişti. Yapılacak olan çalışmalarda farklı yaş grupları üzerinde araştırma yapılabilir.
- ✓ Oyun eğitim programının etkililiğinden hareketle bu tür eğitimlerin farklı meslek grupları üzerinde uygulaması yapılarak programın yaygınlaşması ve tüm ebeveynlere ulaşması sağlanabilir.
- ✓ Oyun oynamanın önemliliğinden hareketle babalar ve bebeklerin daha fazla bir arada oyun paylaşımında bulunmasını sağlayacak şekilde fırsatların oluşması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

Akgül Aziz & Çevik Osman (2003). *İstatistiksel Analiz Teknikleri.* Ankara: Emek Ofset.

Arabacı, Nalan (2011). *Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracının (ABÇİDA) geliştirilmesi ve anne-baba-çocuk iletişiminin bazı değişkenler açısından incelenmesi.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Baba kavramına ilişkin tanıma, 20.08.2018 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/ web sayfasından erişilmiştir.

Demir, Esra & Belgin Aksoy, Ayşe (2016). Baba- Çocuk Duygulanım, Yanıt Verme ve Meşguliyet Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*. S.45 (3), s. 381-392.

Diamond, Adele, Barnett, W. Steven, Thomas, Jessica & Munro, Sarah. (2007). Preschool Program Improves Cognitive Control. *Science. S*. 318(4), s. 1387-1388.

Diken, İbrahim. H. (2009). *Nitelikli ebeveyn çocuk etkileşimi.* Erişim Tarihi: 25.09.2018, http://docplayer.biz.tr/44960281-Nitelikli-ebeveyn-cocuk-etkilesimi.html.

Dönmezer, İbrahim (1999). *Ailede İletişim ve Etkileşim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Dudson, Fitzhugh (2000). *Baba Gibi Yar Olmaz*. İstanbul: Özgür Yayınları.

Erdoğan, Ayten (2004). Çocuğun psikososyal gelişimde babanın rolü. *Yeni Sempozyum Dergisi, S*. 42(4), s.147-153.

Feldman, S. Shirley, Nash S.Churnin & Aschenbrenner, Barbara C. (1983). Antecedents of Fathering. *Child Development*, S. 54 (6), s. 1628 - 1363.

Furstenberg F.F. (1999). Fathering in the inner city. *Journal of Family Psychology*, S. 24. s.143-185.

Kırman, Aslı ve Doğan, Özcan (2017). Anne-baba çocuk ilişkileri anne-baba çocuk ilişkileri: bir meta-sentez çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, S*.4(1).

Knauth, DG. (2000). Predictors of parental sense of competence for the couple during the transition to parenthood. *Res Nurs Health, S*.23. s. 496-509.

Öngider, Nilgün (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, S. 5(4).

Parman, Talat (2002). Erkek olmak ya da üçün üçü olmak oedipus öncesi dönemden ergenliğin sonuna kadar baba oğul ilişkisi. *Psikanaliz Yazıları-5,* İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Pontes, Cleide M, Osorio, Mônica M & Alexandrino Aline C.(2009). Building a Place for The Father as an Ally for Breast Feeding. *Midwifery*, S. 25(2), s. 195-202.

Poyraz, Meral (2007). *Babaların Babalık Rolünü Algılamalarıyla Kendi Ebeveynlerinin Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı. Ankara.

Saygılı, Sefa & Çankırılı, Ali (2009). *Babacığım Neredesin.* İstanbul: Elit Yayın.

Şahin, Hakan ve Demiriz, Serap (2014). Beş Altı Yaşında Çocuğu Olan Babaların, Babalık Rolünü Algılamaları İle Aile Katılım Çalışmalarını Gerçekleştirmeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, S*.181(181), s. 273-294.

Telli, Ayberk Asena (2014). *3-6 Yaş Grubu Çocuğu Olan Babaların Babalık Rolü Algısı ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Tezel Şahin, Fatma & Özbey, Saide (2009). Okul öncesi eğitim programlarında uygulanan aile katılım çalışmalarında baba katılımının yeri ve önemi. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, S. 5 (17), s. 30-39.

Tutkun, Cansu (2017). *Fark yaratan babalar eğitim programının (FAYAB) babaların çocuklarıyla ilişkilerine, tutumlarına ve baba katılımına etkisi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim dalı, Ankara.

Uzun, H. (2016). *Baba eğitim programının baba-çocuk ilişkisine ve anaokuluna devam eden çocukların sosyal becerilerine etkisinin incelenmesi.* Yayımlanmamış Doktora tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.

Yogman, Michael, Garner, Andrew, Hutchinson, Jeffrey, Hirsh- Pasek, Kathy & Golinkoff, Roberta, M. (2018). The Power of Play: A Pediatric Role in Enhancing Development in Young Children. *Pediatrics,* S.142 (3) s. 1-16.

Zeybekoğlu, Özge (2013). Günümüz Erkeklerin Gözünde Babalık ve Aile. *Mediterranean Journal of Humanities*, S.3 (2), s. 297-328.